

Badis Róbert*

A vajdasági magyarság fogyatkozásának jellemzői – A 2011-es népszámlálási eredmények ismertetése

Szerbia számára a 2011-es népszámlálás fő kérdése az volt, hogy milyen mértékben csökkent az ország lakosainak a száma. A nemzeti kisebbségek számára viszont az volt a fő kérdés, hogy folytatódik-e továbbra is az átlagon felüli fogyatkozás és az etnikai térvesztés. A nemzeti kisebbségek szempontjából a népszámlálások mindig nemzetpolitikai sorskérdést jelentnek, hiszen a megmaradás és a gyarapodás a fő célkitűzése minden közösségnek.

Felmerül a kérdés, hogy milyen mértékben tükrözik a népszámlálási adatok nemzeti kisebbségek valós létszámát. Kapitány Balázs tanulmányában¹ arra hívja fel a figyelmet, hogy nincs egységes Eurostat módszertani előírás a nemzetiségre vonatkozó kérdés esetében, így a különböző országok különböző módon mérik ezt. Másrészt arra is felhívja a figyelmet, hogy különböző nyelvi és politikai közegben kell nyilatkozniuk a megkérdezetteknek a nemzetiségükről, ami szintén kihat a válaszadásra. Harmadrészt a választ megtagadók megnövekedett száma is árnyalja a valós képet. Ez utóbbi általános jelenségnek mondható a Kárpát-medencében, 2011-ben és 2012-ben végzett népszámlálások esetében is. Gyurgyík László külön tanulmányt szentelt ennek a jelenségnek Szlovákiában.² Ezek a problémák jelentkeztek a szerbiai népszámlálás esetében is.

A népszámlálás eszmei időpontjában (2011. szeptember 30.) Szerbia lakosainak száma 7 186 862 volt, ami 311 139-kevesebb, mint kilenc évvel azelőtt volt. Ez 4,15 százalékos népességcsökkenést jelent. Szerbia északi részét alkotó Vajdaság népessége 1 916 889-re csökkent, azaz 100 183-mal kevesebb személyt írtak össze. Ez 4,94 százalékos csökkenést jelentett.

* *Badis Róbert, szociológia szakos tanár, Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium és Kolégium, kutató, Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta, PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Statisztika és Demográfia Szak*

¹ Kapitány Balázs: Kárpát-medencei népszámlálási körkép. In: Demográfia, 2013/1. p. 25-63

² Gyurgyík László: Kik vagytok ismeretlenek? In: Pro Minoritate. 2012, ősz. 39-52. p

	1991	2002	2011
Szerbia	7 822 795	7 498 001	7 186 862
Vajdaság	2 013 889	2 031 992	1 931 809

	Változás 1991 – 2002 (abszolút szám)	Változás 2002- 2011 (abszolút szám)	Változás 1991 – 2002 (arány)	Változás 2002-2011 (arány)
Szerbia	-324 794	-311 139	-4,16	-4,15
Vajdaság	18 103	+100 183	+0,9	-4,94

1. Szerbia és Vajdaság lakosságának száma és változás és változása, 1991-2011

Vajdaság területéről a népszámlálás idején 50 328-an tartózkodtak külföldön munkavállalás céljából. Ez 20 ezerrel kevesebb, mint ahányan tíz évvel ezelőtt külföldön dolgoztak. Ez a szám valószínű nem fedi a valóságot, mivel a külföldön tartózkodókat rendszerint alulszámlálják.

	Népesség- szám 2002	Népesség- gen belüli arány 2002	Népesség- szám 2011	Népesség- gen belüli arány 2011	Változás (ab- szolút szám) 2002-2011
Vajdaság	2 031 992	100	1 931 809	100	-100 183
Szerb	1 321 807	65,04	1 289 635	66,76	-32 172
Magyar	290 207	14,28	251 136	13,00	-39 071
Szlovák	56 637	2,78	50 321	2,60	-6316
Horvát	56 546	2,78	47 033	2,43	-9513
Roma	29 057	1,43	42 391	2,19	+13 334
Román	30 419	1,49	25 410	1,32	-5009
Montenegrói	35 513	1,74	22 141	1,15	-13 372
Bunjevácok	19 766	0,97	16 469	0,85	-3297
Ruszinok	15 626	0,76	13 928	0,72	-1698
Jugoszlávok	49 881	2,45	12 176	0,63	-37 705
Macedónok	11 785	0,57	10 392	0,54	-1393
Ukránok	4635	0,22	4202	0,22	-433
Muzulmánok	3634	0,17	3360	0,17	-274
Németek	3154	0,15	3272	0,17	+118
Albánok	1658	0,08	2251	0,12	+593
Bolgárok	1658	0,08	1489	0,08	-169
Gorácok	606	0,03	1179	0,06	+573
Szlovének	2005	0,09	1815	0,09	-190
Oroszok	940	0,04	1173	0,06	+233
Bosnyákok	417	0,02	780	0,04	+363

Vlahok	101	0,005	170	0,01	+69
Egyéb	5311	0,26	6710	0,35	+1399
Nem nyilatkoztak	55 016	2,70	81 018	4,19	+26 002
Regionális kötődés	10 154	0,49	28 567	1,48	+18413
Ismeretlen	23 774	1,17	14 791	0,77	-8983

2. Vajdaságban élő nemzetiségek száma és aránya, 2002-2011

A 2011-es népszámlálás a vajdaságban élő szerbek számának több, mint 32 ezres csökkenését hozta, azonban a tartományon belüli arányuk így is növekedni tudott 65,04 százalékról 66,76 százalékra. Az elmúlt húsz évben a szerbek aránya Vajdaságban 56,79 százalékról emelkedett két harmados arány fölé.

A második legnépesebb nemzeti kisebbség létszáma több, mint 39 ezerrel, azaz 13 százalékkal csökkent. A népszámlálási kérdezőbiztosok 251 136 magyart írtak össze Vajdaságban. A magyarok tartományon belüli aránya 14,28 százalékról 13 százalékra csökkent.

Létszámban méretében a szlovák és a horvát nemzetiség következik, amelyek 2002-ben szinte azonos létszámúak voltak (56 ezer fő), azonban a horvátok sokkal kedvezőtlenebb korösszetételű társadalommal rendelkeztek. Ennek az lett a következménye, hogy a horvátok létszáma 9 513-mal, a szlovákoké pedig 6 316-tal csökkent. Aránya mindkét nemzetiségnek 2,5 százalék körüli az össznépelességen belül.

A sorrendben következő népcsoport, etnikum a roma, amely jelentős mértékben növekedett a 2002-es 29 057 főről, 42 391-re. Ez a növekedés nem csak a természetes szaporodás következménye, mivel a roma etnikumhoz tartozó személyek önbesorolása sokban függ a politikai környezettől, illetve az identitásválasztás szabadságát, sokszor kötelességét hirdető kampányoktól. Átlagon felüli fogyatkozás volt tapasztalható a montenegróiak és a jugoszlávok körében. Előbbiek száma 35 ezerről 22 ezerre csökkent, azaz 13 ezerrel lettek kevesebben. Arányai-ban a legnagyobb csökkenést a jugoszlávok könyvelhették el, közel 50 ezerről 12 ezerre csökkent a létszámuk, azaz mintegy 38 ezerrel lettek kevesebben, ami 75,59 százalékos fogyatkozás. Ennek oka kisebb mértékben a születések alacsony száma, inkább arról beszélhetünk, hogy új kategóriát választottak maguknak az előző népszámláláskor összeírt jugoszlávok.

A roma etnikumon kívül a következő nemzetiségek tudtak gyarapodni: német, albán, görác, orosz, bosnyák és vlah.

55 ezerről 81 ezerre nőt azon személyek száma, akik élve alkotmány szavatolta jogokkal, nem kívántak válaszolni a nemzetiséget tudakoló kérdésre. Ez hihetetlenül magas szám, az össznépesség 4,19 százaléka. Valószínűsíthető, hogy a fentebb említett jugoszlávok egy része „duzzasztotta” fel ezt a kategóriát.

Egy másik kategória, amely szintén gyarapodást könyvelhetett el, az a regionális kötődésűek. Számuk 10 ezerről 28 ezerre nőt, és a népesség 1,48 százalékát alkotják. Ez a kategória több alkategóriából áll: vajdasági, bácskai, bánáti, szabadkai, stb. Meg kell jegyeznünk, hogy a népszámlálás előtti időszakban plakátkampányt indított az egyik párt eme kategória választására. Azonban itt is valószínűsíthető, hogy a tíz évvel ezelőtti jugoszlávok is növelték a regionális kötődésűek számát.

Továbbiakban a magyar népességre vonatkozó adatokat ismertetném. Mint fentebb ismertettem, a magyar népesség létszáma 251 ezerre csökkent. Ez mintegy 40 ezer fős csökkenés, 13,4 százaléknak felel meg. A szórványban élők nagyobb mértékben fogytak, hiszen 17 144-gyel kevesebb magyart írtak össze ezekben a községekben, ami 15.16 százalékos csökkenést jelentett, míg a tömbben élők esetében ez a szám 21 927, arányát tekintve pedig 12,37 százalék.

Látható, hogy számszerűsítve Szabadka községben találjuk a legnagyobb fogyatkozást (6623), ezt követi Topolya község (3236), Óbecse község (2709), Zombor község (2512), Újvidék község (2415). Szórványban található olyan községeket, ahol stagnált, vagy növekedett (egy fővel) a magyarok száma, azonban ezek sem magyarázhatóak a születések számával, inkább azzal, hogy olyanok is magyarnak vallották magukat, akik előző népszámláláskor nem.

Ha az fogyatkozás arányát nézzük, akkor hat olyan községet is találunk (Csóka, Zombor, Alibunár, Magyarcsérnye, hódáság és Zichyfalva), ahol 20 százalék feletti értéket találunk. Ezekben a községekben a legmagasabb a magyar népesség átlagéletkora is, ami jelzi, hogy kedvezőtlen korösszetételű, rendkívül előregedett közösségekről beszélünk esetükben.

	1991	2002	2011	Fogyatkozás százalékban	Fogyatkozás száma
Szabadka község	64277	57092	50469	11.6%	-6623
Magyarkanizsa község	26862	23802	21576	9.4%	-2226

Topolya község	26185	22543	19307	14.4%	-3236
Zenta község	23281	20587	18441	10.4%	-2146
Óbecse község	23224	20018	17309	13.5%	-2709
Újvidék község	20245	15687	13272	15.4%	-2415
Ada község	16625	14558	12750	12.4%	-1808
Nagybecskerek község	17264	14211	12350	13.1%	-1861
Zombor község	15397	12386	9874	20.3%	-2512
Temerin község	9646	8341	7460	10.6%	-881
Nagykikinda község	9874	8607	7270	15.5%	-1337
Kishegyes község	8452	7546	6486	14.0%	-1060
Csóka község	8623	7133	5661	20.6%	-1472
Törökbecse község	6165	5177	4319	16.6%	-858
Pancsova község	5043	4037	3422	15.2%	-615
Kula község	4914	4082	3412	16.4%	-670
Szenttamás község	4587	3920	3387	13.6%	-533
Zitiste község	5081	4017	3371	16.1%	-646
Törökkanizsa község	4676	3864	3217	16.7%	-647
Apatin község	4823	3785	3102	18.0%	-683
Kovin község	3927	3408	3001	11.9%	-407
Kovacsica község	3584	2935	2522	14.1%	-413
Verbász község	3443	2885	2464	14.6%	-421
Versec község	3182	2619	2263	13.6%	-356
Magyarcsernye község	2993	2369	1819	23.2%	-550
Szécsány	2468	2068	1691	18.2%	-377

község					
Bácpalánka község	1539	1490	1356	9.0%	-134
Zichyfalva község	1813	1619	1280	20.9%	-339
Hódság község	2195	1572	1188	24.4%	-384
Ruma község	1688	1306	1171	10.3%	-135
Bács község	1225	992	958	3.4%	-34
Indija község	1087	962	829	13.8%	-133
Titel község	995	902	822	8.9%	-80
Ürög község	872	816	762	6.6%	-54
Mitrovica község	901	739	696	5.8%	-43
Fehértemplom község	582	459	425	7.4%	-34
Beocsin község	271	288	295	-2.4%	-7
Zsablya község	294	305	271	11.1%	-34
Alibunár község	340	309	227	26.5%	-82
Karlóca község	224	215	182	15.3%	-33
Sid község	295	262	179	31.7%	-83
Opázova község	145	130	131	-0.8%	1
Bácpetróc község	94	85	74	12.9%	-11
Ópáva község	63	58	54	6.9%	-4
Pecsinci község	27	21	21	0.0%	0

3. Vajdasági magyarok száma községenként, 1991-2011

A 2011-es népszámlálás idején Vajdaságban 467 település volt. Ezen települések közül 86 esetben a kérdezőbiztosok egyáltalán nem írtak össze magyar nemzetiséghez tartozó személyeket. Településenként megvizsgálva elmondható, hogy az elmúlt tíz évben 91 településen növekedett a magyarok létszáma: zömében szórványtelepüléseken és túlnyomó többség esetében pár fős identifikációs növekedésről beszélhetünk. Palicson nőtt a magyarok létszáma a legnagyobb mértékben, szám-

szerúsítve 157-tel (3,7 százalék), azonban ez sem a születések magas számával, hanem az odaköltözéssel magyarázható inkább. 12 településen stagnált (mind szórványtelepülés), 286 településen pedig csökkent a magyarok létszáma.

Azonban, ha a település össznépeességén belüli *arányokat* vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy 151 településen nőtt a magyar népesség aránya. 86 olyan település található Vajdaságban, ahol a magyarok létszáma és aránya is növekedett. A fenti adatok ellenére sajnos nincs sok ok a bizakodásra, mivel a legtöbb létszámnövekedés 50 fő alatti magyar közösségekben volt tapasztalható és identifikációs létszámnövekedésről beszélhetünk, nem pedig természetes népszaporodásról. Az aránynövekedés viszont annak volt köszönhető, hogy a többi nemzeti közösség esetében is rossz demográfiai mutatókat találhatunk.

Tíz település, ahol a legnagyobb mértékben nőtt a magyar népesség száma: Palics (+157), Módos (+37), Palona (Plavna) (+30), Bácskeresztúr (Ruski Krstur) (+29), Kabol (Kovilj) (+23), Mačvanska Mitrovica (+22), Nagyszered (Veliko Središte) (+18), Kiszács (+17), Omlód (Omoljica) (+15), Sóvé (Ravno Selo) (+14).

Tíz település, ahol legnagyobb mértékben csökkent a magyar népesség száma: Szabadka (-4807), Újvidék (-2058), Nagybecskerek (-1605), Bácsstopolya (-1512), Zenta (-1431), Óbecse (-1402), Ada (-945), Zombor (-982), Temerin (-869), Péterréve (-817).

500 fő feletti magyar közösséggel rendelkező települések, ahol nőtt a magyarok aránya az össznépeességén belül: Rábé (98,1%), Törökfalú (97,9%), Kevi (97,0%), Oromhegyes (97,0%), Kispiac (96,8%), Torontáltorda (90,5%), Hódegyháza (88,1%), Bajsa (69,4%), Palics (55,8%), Pacsér (60,4%).

500 fő feletti települések, ahol legnagyobb mértékben csökkent a magyarok aránya: Szilágyi (-8,6%), Jermenovci (-7,6%), Adorján (-5,8%), Gombos (-5,5%), Temerin (-5,4%), Bácsföldvár (-5,1%), Felsőhegy (-4,7%), Nemesmilitics (-4,6%), Martonos (-4,4%), Szabadka (-4,2%).

Felhasznált irodalom:

1. Kapitány Balázs: Kárpát-medencei népszámlálási körkép. In: Demográfia, 2013/1. p. 25-63.
2. Gyurgyík László: Kik vagytok ismeretlenek? In: Pro Minoritate. 2012, ősz. 39-52. p.
3. Nacionalna pripadnost. Popis stanovništva, domaćinstva i stanova 2011. Beograd, 2012.